

Gabriel, Jiří

Kalkatská galerie v edici Světová města umění

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná.
1974, vol. 23, iss. F18, pp. 91-93

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110364>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

dojžděl do Javorné posuzovat blok „bílého kamene“, ze kterého měl za pomoci tovaryše z Rappoltenkirchenu vytesat sochu. Ze zakázky pro Jana Adama z Questenberka patrně sešlo, neboť sochaři se kámen nelíbil. (SAB 5. *Relace panského úředníka z Javorné a Bečova z listopadu 1733.*)

Winckler. Rytec ve Vídni. V létě r. 1751 očekávali v Jaroměřicích rytec Wincklera, který převzal dílnu po zemřelém Schmutzerovi. (SAB 740. *Relace vídeňského regenta Questenberků z r. 1751.*)

Ziegler Anton. Malíř v Tullnu. V r. 1733 byl zálohován na práci pro Jana Adama z Questenberka v Rappoltenkirchenu částkou 12 zl. (SAB 700. *Účty z r. 1733.*)

Ziegler Ferdinand. Malíř v Tullnu. V dubnu r. 1733 dostal 6 zl. 30 kr. za Boží hrob v rappoltenkirchenském kostele sv. Jiří. (SAB 700. *Účty z r. 1733.*)

Ziegler Johann. Malíř v Tullnu. V r. 1733 polychromoval za 12 zl. sochy sv. Leopolda a Sarkandra pro rappoltenkirchenský kostel sv. Jiří. (SAB 700. *Účty z r. 1733.*)

Zollicher Joseph Anton. Malíř ve Vídni. 30. 8. 1735 dostal od hraběny z Questenberka za blíže nespécifikovanou práci 12 zl. (SAB 703. *Účty z r. 1735.*)

Petr Fidler

KALKATSKÁ GALERIE V EDICI SVĚTOVÁ MĚSTA UMĚNÍ

V roce 1962 začalo nakladatelství Edition Leipzig vydávat edici Weltstädte der Kunst. Jde o publikace, v nichž se „poprvé v jednom svazku“ mohou odborníci i přátelé umění seznámit s nejkrásnějšími výtvarnými díly všech muzeí určitého velkoměsta. Ve spolupráci se znalci celého světa nakladatelství vybralo centra politického, průmyslového a obchodního života, jejichž muzea a galerie soustřeďují památky minulosti s nejvyšší historickou a uměleckoestetickou hodnotou.

První svazek edice byl věnován Muzejnímu ostrovu Berlín (1962), následovaly Drážďany (1965), Mnichov (1967), Kodaň (1967), Stockholm (1969), Bělehrad (1969), Budapešť (1970)¹ a Kalkata (1973). Připravují se publikace o muzeích a galeriích Prahy, Vídně, Benátek, Curychu, Basileje, Krakova, Milánu, Říma a další. Všechny svazky obsahují ediční předmluvu, obecnější úvodní studii, příspěvky o historickém a sbírkovém profilu jednotlivých muzeí a ovšem i soubory barevných a černobílých reprodukcí. Pro celou řadu je charakteristická pečlivá a reprezentační grafická úprava.

Odborná úroveň knih se v průběhu už více než desetiletého trvání edice neustále zvyšuje. Jestliže první svazek obsahoval pouze stručné informativní články a soupisy děl s nejzákladnějšími uměleckohistorickými údaji, pak zatím poslední publikace o Kalkatě je již důkladným pokusem o odborné zhodnocení tamějších památek a o jejich vřazení do celkového vývoje bengálské kultury. Důležité také je, že umělecké poklady se v edici chápou v nejširším slova smyslu: jde o díla volného umění, doklady vývoje uměleckého řemesla, uměleckého průmyslu a užitého umění, archeologické památky, objekty lidové tvorby a další.

Většina dnů edice přináší důležité, zajímavé a často dosud nezveřejněné údaje. K dalšímu zkvalitnění by však přispělo i důslednější sjednocení redakčního pojetí řady. Nejde jen o to, že některé předmluvy jsou zaměřeny na obecné, společenskohistorické předpoklady vzniku muzeí zvolené země, a jiné zase spíše zdůrazňují historický vývoj „města umění“ nebo uvádějí dílčí informace o původu a rozvoji jmenovaných muzeí. Nejednotnost se objevuje i v následných člancích, ve kterých autoři dávají přednost různým aspektům stejného tématu. Proto někdy převažuje historická problematika vzniku muzeí, jindy zase je hlavní pozornost věnována struktuře sbírkového fondu nebo různým formám muzejní práce, ačkoliv teprve

¹ *Museumsinsel Berlin. Die schönsten Kunstwerke aus dreizehn Museen, 1962, 248 str.; Dresden. The most beautiful works of art from nine museums, 1965, 220 str., 163 repr.; München. Die schönsten Kunstwerke aus zehn Museen, 1967, 227 str., 168 repr.; Kopenhagen. Die schönsten Kunstwerke aus elf Museen, 1967, 252 str., 204 repr.; Stockholm. Die schönsten Kunstwerke aus zwölf Museen 1969, 232 str., 167 repr.; Belgrad. Die schönsten Kunstwerke aus sieben Museen, 1969, 237 str., 174 repr.; Budapest. The most beautiful works of art from seven museums, 1970, 222 str., 166 repr.*

spojením těchto tří informačních proudů může vzniknout ucelenější představa o profilu každého muzea.

Z obecné povahy edice *Weltstädte der Kunst* vyplývá, že knížka o kalkatských galeriích *Kalkutta. Die schönsten Kunstwerke aus neun Museen*² je nejen průvodcem po galeriích jednoho indického velkoměsta, ale i cenným přínosem pro poznání indického umění vůbec.

Obecný úvod knihy od Heinze Modeho je věnován historickému procesu zakládání největších kalkatských muzeí; na konkrétním materiálu ukazuje, že jejich skutečný rozvoj souvisel s národním hnutím, které vyvrcholilo po druhé světové válce osamostatněním Indie. Autor zdůrazňuje, že ediční čin lipského nakladatelství pomáhá odhalit vysokou hodnotu a svébytnost indické kultury a že tím alespoň částečně splácí velký dluh, který tu má evropská historiografie umění.³ Jestliže se v dosavadních přehledech umělecké historie díla egyptské a mezopotámské provenience obvykle objevovala alespoň jako předchůdci evropské tvorby, indické umění se neuvádělo v žádné souvislosti. Tento nevšimavý vztah evropských odborníků k orientálnímu umění klade Mode do souvislosti s bývalou anglickou koloniální politikou, která nedovolovala potřebný archeologický průzkum starých lokalit a náležité zabezpečení alespoň těch uměleckých předmětů, které již byly soustředěny v soukromých sbírkách. Teprve vědecké společnosti, akademie, univerzity a muzea (v průběhu 19. a na počátku 20. století podporovali jejich zakládání někteří vzdělání Evropané a především představitelé indického národního hnutí) vytvořily předpoklady pro systematický vědecký výzkum památek v celonárodním rozsahu.⁴ Muzea umění plnila přitom dvojí důležitou funkci: Ve svých fondech zachraňovala před zkázou nedozírné umělecké hodnoty – doklady mnohatisíciletého vývoje indické dělanosti a často i jediné dokumenty historie nejstarších epoch národa, zároveň pak jejich prostřednictvím burcovala sebevědomí indického lidu. Autor vysoko hodnotí také soudobou vědecko-výzkumnou činnost kalkatských muzeí (organizovanou ve spolupráci s ostatními vědeckými pracovišti a ovlivňovanou speciálním muzeologickým institutem) i výchovné poslání jejich expozic a krátkodobých výstav.

Další studie seznamují čtenáře s historií a sbírkovým bohatstvím kalkatských muzeí; jejich autory jsou ředitelé a odborní pracovníci jednotlivých zařízení. Hlavní pozornost je věnována *Indian Museum*⁵, které vlastní největší sbírky dokladů uměleckých a vědeckých úspěchů dosažených v této části světa. Muzeum zveřejňuje rozsáhlé soubory exponátů geologických, botanických, zoologických, antropologických a technologických, zvláště se však proslavilo vynikajícími konvoluty z oblasti umění, uměleckého řemesla a archeologie.

První oddíl muzejní expozice tvoří umělecká díla z předhistorických a raně historických kultur Bengálska. Jsou to nálezy z Harapu, Mehendžo-daru, předměty z údolí řeky Indu, umění dynastie Maurjů, umělecké školy kraje Gandháry i umě-

² Kniha má 233 stran, 168 barevných nebo černobílých reprodukcí. Autoři jednotlivých příspěvků: Asoka Mumar Bhattacharya: *Indian Museum*, D. P. Gosh: *Asutosh Museum*, Laxmi P. Sihare: *Birla Academy of Art and Culture*, Gitika Guha: *Gurusaday Museum of Bengal Folk Art*, Kanon Mukerji: *Rabindra Bharati Museum*, S. N. Guha Ray: *Indian Institute of Art in Industry*, Tarakdey Bharati: *Victoria Memorial*, Paresh Chandra Das Gupta: *The State Archaeological Gallery of West Bengal*, Lady Ranu Mookerjee: *Academy of Fine Arts*.

³ Autor předmluvy poněkud přehlíží skutečnost, že v poslední době se zájem o Indii a její kulturu ve všech směrech rozšířil a prohloubil. Pokud jde o ocenění významu indického umění, odkazujeme alespoň na práci A. L. Bashama: *The Wonder that Was Indian* (London 1954) a na příspěvek našich badatelů: *Moudrost a umění starých Indů* (Praha 1971; s odkazy na další literaturu).

⁴ Především šlo o Asiatic Society of Bengal, Kalkatskou univerzitu se slavnou Sanskrit College, o Indian Museum, Academy of Fine Arts a o Archaeological Survey of India.

⁵ *Indian Museum* bylo založeno Asiatic Society of Bengal v r. 1814. První muzejní expozice byla veřejnosti zpřístupněna v r. 1878. Muzeum původně spravovalo grémium tří významných korporací: Kalkatské univerzity, Bengálské obchodní komory a Britsko-indické společnosti.

lecké školy Kušanů, Guptovců a Hójašálů. Tyto periody reprezentují ukázky staroindických řemesel, torza chrámové výzdoby, sošky buddhistických, bráhmánských, džinistických a hinduistických božstev. V druhém expozičním oddělení jsou vystaveny významné soubory uměleckořemeslných předmětů. Nejvíce jsou oceňovány objekty ze 16.–18. století, tj. z období velkého rozmachu uměleckého řemesla (zavedení islámu vyvolalo značnou poptávku po ozdobných pracích všeho druhu). Z této sbírky předmětů (práce z kovu, skla, dřeva, slonoviny, porcelánu, textilií, kůže) jsou zvláště proslulé kašmírové šály, vyřezávané a malované mandapy z Gudžarátu, křišťálové a broušené sklo z Lucknowa apod. Závěrečná část expozice zveřejňuje v prvé řadě proslulé miniatury střežních indických malířských škol: rádzasthánské, mughalské a pahárské. Kolekce sahá od starých miniatur malovaných ve 12. století na palmové listy až po malby představitelů bengálské renesance, především Gaganeandranatha Tagore, Abinindranatha Tagore a Nandalala Bose.

Díla různých vývojových fází indického umění soustřeďuje ve svých fondech rovněž *Asutosh Museum*.⁶ Největší pozornost se tu věnuje dokumentaci bengálské tvorby; sbírka zachycuje její vývoj od 1. tisíciletí před n. l. až po současnost. Mezi podobné specializované ústavy patří i *Birla Academy*,⁷ v jejíž expozici jsou instalovány především staroindické plastiky od 1. tisíciletí před n. l. po 16. století, dále výběr nejkrásnějších miniatur staroindických škol a soubor moderního indického a zahraničního umění. Rozvoj soudobé volné i užitě tvorby podporují *Rabindra Bharati Museum*⁸, *Indian Institute of Art in Industry*⁹ a zvláště muzeum při *Academy of Fine Arts*.¹⁰ Další kalkatská muzea se pak zaměřují na dokumentaci lidové tvorby, archeologie a historie.¹¹

Clánky o historii a sbírkových fondech kalkatských muzeí významně doplňují, jak je to ostatně v lipské edici běžné, soupisy umělecky a historicky nejhodnotnějších děl. U každého objektu jsou uvedeny základní umělekohistorické údaje (rozměry, materiál, datování, provenience), popis tvarosloví, podrobné údaje o tématu a celkové hodnocení artefaktu z hlediska jeho vývojového stupně. Samozřejmě nechybí ani zmíněná už výtvarná a technicky dokonalá reprodukce všech uvedených děl. Odborníci i zájemci o umění mají tak novou příležitost ocenit činnost lipského nakladatelství, jež nás systematicky seznamuje s muzei umění, tj. s institucemi, soustřeďujícími na vědeckých základech doklady vývoje umělecké tvorby.

Jiří Gabriel

⁶ *Asutosh Museum* bylo otevřeno v r. 1937 jako první indické univerzitní muzeum; pojmenováno bylo podle rektora Kalkatské univerzity *Asutosh Mukherjee*.

⁷ *Birla Academy of Art and Culture* byla založena v r. 1962. K muzejním účelům slouží rozsáhlá šestiposchoďová budova.

⁸ *Rabindra Bharati Museum* bylo zřízeno v r. 1961 u příležitosti 100. výročí narození básníka *Rabindranátha Thákura*.

⁹ *Indian Institute of Art in Industry* byla založena v r. 1947 umělci a průmyslníky Bengálska. Expozice byla otevřena v r. 1957.

¹⁰ *Academy of Fine Arts* byla založena v r. 1933. Vedle péče o sbírkový fond měla organizovat individuální a skupinové výstavy soudobého výtvarného umění.

¹¹ Např. *Victoria Memorial* plní funkci muzea historie anglického kolonialismu a indického osvobozenického hnutí.

